

การพัฒนาคู่มือการทำกิจกรรมกลุ่มวาดรูป สำหรับบุคลากรพยาบาล
The Development of The Drawing Group manuals for nurses

อุดม พงษ์วุฒิธรรม * พยบ.
Udom Pongvuthitum * R.N.
มยุรี กลั้ววงษ์ ** วท.ม.
Mayuree Klubwong ** M.Sc.
เนาวนิตย์ मुखสมบัติ *** พยบ.
Naowanid Mooksombud *** R.N.
จิตสุภา จรุงจิตต์ **** พยบ.
Jitsupa Jarungjit **** R.N.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคู่มือการดำเนินการกลุ่มวาดรูป และศึกษาผลการใช้คู่มือการทำกิจกรรมกลุ่มวาดรูป โดยพยาบาลจิตเวชที่ปฏิบัติงานอยู่ที่แผนกผู้ป่วยใน จำนวน 30 คน นำคู่มือการทำกลุ่มวาดรูป ที่มีขนาดกระดาษ A5 แบ่งเป็นสี่ตามหัวข้อในคู่มือ ๕ ประกอบด้วย “คำนำ” “สารบัญ” คำแนะนำการใช้คู่มือฯ “การจัดเตรียมสมาชิก สถานที่อุปกรณ์” “แผนผังการจัดกลุ่ม” “แนวทางการประเมิน

ผู้ป่วยเพื่อเข้าร่วมกลุ่มวาดรูป” “ขั้นตอนการดำเนินการกลุ่ม” “แนวทางการแปลผลภาพขั้นพื้นฐาน” ไปทดลองใช้จัดกิจกรรมกลุ่มวาดรูปกับผู้ป่วยจิตเวชที่รับไว้รักษาในแผนกผู้ป่วยใน จำนวน 449 คน พร้อมกับปรับปรุงเนื้อหารายละเอียดหลังจากการใช้คู่มือฯ ผลการศึกษา พบว่า ก่อนการใช้คู่มือฯ พยาบาลผู้วิจัย ภาคสนาม ร้อยละ 66.7 มีความมั่นใจในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูปในระดับปานกลาง และคิดว่าการพัฒนาคู่มือฯ มีความน่าสนใจในระดับมากและปานกลาง พบมีเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 40.0 หลังจากการนำคู่มือฯ ไปทดลองใช้ พยาบาล ร้อยละ 44.4 มีความมั่นใจในการดำเนินกลุ่มในระดับมาก ร้อยละ 63.0 มีความคิดเห็นว่า กลุ่มวาดรูปมีส่วนช่วยในการบำบัดรักษา มาก ร้อยละ 66.7 ได้รับประโยชน์จาก มีอฯ มาก และพบว่า ผู้ป่วยจิตเวช ร้อยละ 53.2 ไม่เคยเข้าร่วมกลุ่มวาดรูปมา

-
- ** พยาบาลวิชาชีพ 7 กลุ่มงานการพยาบาล
โรงพยาบาลศรีธัญญา
- *** พยาบาลวิชาชีพ 7 กลุ่มงานการพยาบาล
โรงพยาบาลศรีธัญญา
- **** พยาบาลวิชาชีพ 7 กลุ่มงานการพยาบาล
โรงพยาบาลศรีธัญญา
- Department of Nursing , Srithanya Hospital

ก่อน ร้อยละ 61.2 วาดรูปขีดริมขอบกระดาษด้านใด ด้านหนึ่ง ร้อยละ 30.5 วาดรูปธรรมชาติ ร้อยละ 87.1 เลือกใช้ระดับ สีอ่อน หลังจากเข้ากลุ่มฯ ผู้ป่วยมีความคิดเห็น ว่า ระยะเวลาในการทำกลุ่มมีความเหมาะสมในระดับ “มาก – มากที่สุด” ทำให้มีกำลังใจต่อสู้กับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น “มาก-มากที่สุด” ทำให้รู้สึกว่าการตนเองมีคุณค่า “มาก-มากที่สุด” ได้เรียนรู้และรับประสบการณ์จากการเข้ากลุ่ม “มาก-มากที่สุด” ทำให้ได้พูด/ระบายความในใจ “มาก-มากที่สุด” และ ร้อยละ 85.1 ต้องการเข้ากลุ่มวาดรูปในครั้งต่อไป

คำสำคัญ : กลุ่มวาดรูป, กิจกรรมกลุ่ม, บุคลากรพยาบาล

Abstract

The main objectives of this research are to develop the drawing group activity manual and study its effectiveness for further development. In this research 30 psychiatric nurses and 449 psychiatric admitted patients were participated. The developed manual, which is A5 size, is grouped by color and organized as follow: “Introduction”, “Index”, “Manual instruction”, “Preparation for members, locale, equipment”, “Group chart”, “Method of assessment the patient into group”, “Procedures”.

The study result shows that before using the manual 66.7% of the participated nurses had moderate confidence to conduct a drawing group activity. 40% felt that developing the manual is very important. After using the

manual, 44.4% of the nurses felt very confident to conduct a drawing group activity. 63% thought the drawing group activity plays a very important role in a patient rehabilitation process and 66.7% gained benefits from the proposed manual. The research also found that among the attended patient 53.2% had never participated in any drawing group activity. 61.2% drew pictures on one side of papers. 30.5% drew nature images and 87.1% used light tone colors. After participating the activity, the patients felt that the time duration of the experiment was very suitable and the activity gave them strengths to face their life. Also the patients gained self-confidence and learned to express themselves from it. Finally 85.1% of the patients would like to join the next activity.

Key words : Drawing group manual, Development , Nurses

ความสำคัญของปัญหา

สภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจของประเทศที่รุนแรงเข้ามารอบด้าน ส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลมีความสลับซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น ผลักดันให้บุคคลต้องมีการปรับตัว ดันรนหาทางออกเพื่อความอยู่รอด บางรายไม่สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงได้ ทำให้เกิดความเครียด มีปัญหาทางจิตใจและอารมณ์เพิ่มมากขึ้น จนถึงขั้นต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลจิตเวช ซึ่งการบำบัดรักษาผู้ป่วยจิตเวชในปัจจุบันจะมุ่งเน้นการดูแล

รักษาพยาบาลทั้ง 3 มิติ โดยเฉพาะมิติทางจิตสังคม เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับคนรอบข้างได้ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพ โดยทั่วไปการรักษาพยาบาลทางด้านจิตสังคมสามารถทำได้ทั้งแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม แต่ปัจจุบันกลุ่มกิจกรรมบำบัดเป็นวิธีการรักษาพยาบาลทางด้านจิตสังคมที่ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ช่วยให้ผู้ป่วยสามารถเผชิญปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ลดความวิตกกังวล รู้จักการปรับตัว มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่เหมาะสม กลุ่มกิจกรรมบำบัดมีหลายประเภท แบ่งได้ตามเทคนิคการดำเนิน กลุ่มโครงสร้างของกลุ่ม วัตถุประสงค์ของกลุ่มนั้นๆ เช่น กลุ่มจิตบำบัดแบบประคับประคอง (Supportive Psychotherapy Group) กลุ่มชุมชนบำบัด (Therapeutic Community Group) กลุ่มกระตุ้นความสนใจ (Remotivation Group) กลุ่มวาดรูป (Drawing Group) ฯลฯ ในรายงานนี้จะกล่าวถึงกลุ่มวาดรูป ซึ่งเป็นกิจกรรมการบำบัดทางจิตสังคมโดยใช้เทคนิคการแสดงออกทางศิลปะ เพื่อให้ผู้ป่วยได้ระบายความรู้สึกนึกคิดที่มีอยู่ในใจออกมา โดยผ่านกระบวนการกลุ่ม และสื่อกลางที่อาจเป็นบุคคล (ผู้นำกลุ่ม) หรือภาพที่ผู้ป่วยวาด ฯลฯ ก็ได้ ปัจจุบันพยาบาลดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูปโดยอาศัยหลักการเพียงเพื่อให้ผู้ป่วยได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และผู้ป่วยได้บอกว่า "เพราะอะไรถึงวาดภาพนั้นๆ ออกมา" ไม่ได้มุ่งเน้นให้ผู้ป่วยระบายความคับข้องใจโดยใช้ภาพเป็นสื่อกลาง ดังนั้นการพัฒนาคู่มือการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูป สำหรับบุคลากรพยาบาล ด้วยการนำเอาเทคนิคการแสดงออกทางศิลปะมาใช้ให้ผู้ป่วยจิตเวชได้ระบายความทุกข์ความคับข้องใจออกมาจากภาพที่

วาดและกระบวนการกลุ่ม โดยจัดทำเป็นหัวข้อความรู้ต่างๆ ไว้ในคู่มือที่ง่ายและสะดวกต่อการปฏิบัติ เพื่อให้พยาบาลใช้เป็นแนวทางในการพยาบาลด้านจิตสังคมแบบกลุ่มสำหรับผู้ป่วยจิตเวช จึงน่าจะเป็นวิธีการที่ช่วยให้พยาบาลดูแลผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาคู่มือการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูป สำหรับผู้ป่วยที่รับไว้รักษาในโรงพยาบาลศรีธัญญา ที่ง่ายและเหมาะสมกับการปฏิบัติของบุคลากรพยาบาล
2. เพื่อศึกษาผลการใช้คู่มือการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูปของพยาบาลผู้วิจัยภาคสนาม

กรอบแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มกิจกรรมบำบัด เป็นวิธีการหนึ่งในการรักษาผู้ป่วยจิตเวช ช่วยให้ผู้ป่วยได้แก้ไขปัญหาด้านอารมณ์และสังคม โดยให้ผู้ป่วยมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เขาสนใจ เป็นสื่อให้ผู้ป่วยได้แสดงความคิดเห็น ความรู้สึกที่มีอยู่ภายในใจของเขาออกมา และปรับปรุงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น กลุ่มวาดรูป ก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ใช้ภาพเป็นสื่อกลางในการกระตุ้นให้ผู้ป่วยได้แสดงความรู้สึกนึกคิดที่มีอยู่ในใจ ดังที่ Morton Walker (อ้างใน เกรียงศักดิ์ กำลังเสริม, 2538) กล่าวว่า "สื่อมีอิทธิพลต่อมนุษย์มาตลอดในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา นับแต่โบราณกาล สื่อเป็นสัญลักษณ์ของความคิดที่เป็นนามธรรม แต่จะแตกต่างกันไปตามเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ หรือแม้แต่สภาพทางสรีระจิตใจ และวัฒนธรรม เช่น ชาวกรีกโบราณ เชื่อว่า สื่อของเครื่องตีสมุนไพรมช่วยรักษาโรคได้ สื่อผล

กระทบต่อทุกสิ่งในชีวิตของบุคคล รวมทั้งคุณภาพในการดำเนินชีวิตประจำวัน สีแยกให้เห็นถึงความแตกต่าง ความสง่าผ่าเผย ความกระปรี้กระเปร่า การแสดงออกที่เปี่ยมความหมาย และยังแสดงให้เห็นถึงสัญญาณแห่งความป่วยไข้ อาการป่วยทางจิต ความไร้เสถียรภาพทางอารมณ์และปฏิกิริยาอื่น ๆ (เกรียงศักดิ์ กำลังสินเสริม, 2538) นอกจากนี้ Rabin และ สมสมร ภูประภากร ได้กล่าวถึงเทคนิคทางศิลปะว่าเป็น วิธีการหนึ่งที่ใช้ค้นหาความในใจที่เก็บซ่อนไว้หรือถูกเก็บกดไว้โดยการกระตุ้นด้วยกระบวนการต่าง ๆ ให้บุคคลแสดงความรู้สึก (Expression) ออกมาด้วยคำพูด หรือกิริยาอาการ และมีการแปลความหมาย (Interpretation) ผลงานโดยสมาชิกผู้วาด เพื่อนร่วมกลุ่มและผู้นำกลุ่ม ดังนั้นการใช้เทคนิคทางศิลปะโดยการให้ผู้ป่วยวาดรูป เช่น วาดรูปคน บ้าน ต้นไม้ จึงต้องมีการแปลความหมายสิ่งที่ผู้ถูกทดสอบแสดงออกมาเพื่อหาความหมายที่แท้จริง อันจะเป็นตัวแทนคุณลักษณะหรือบุคลิกภาพที่ต้องการหา ซึ่งการแปลความหมายภาพนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของสัญลักษณ์ที่ผู้ถูกทดสอบแสดงออกมา สัญลักษณ์เหล่านั้นจะเป็นที่เข้าใจได้โดยรากฐานทางวัฒนธรรม นอกจากนี้การวาดภาพ ผู้วาดมักจะแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดภายในออกมากับภาพที่วาดด้วยเสมอ เช่น การวาดรูปคน นอกจากผู้วาดสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตัวเขาออกมาในรูปแบบนั้นแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของเขาอีกด้วย (Rabin, Al, 1968 & สมสมร ภูประภากร, 2531)

ขั้นตอนการดำเนินกลุ่มด้วยเทคนิคทางศิลปะ จะมีขั้นตอนเหมือนกับการให้การปรึกษา

แบบกลุ่ม ซึ่ง มาร์ทเลอร์ (อ้างใน สุวรรณทองบัวงาม) ได้สรุปขั้นตอนการให้การปรึกษาแบบกลุ่มไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นก่อตั้งกลุ่ม (The Involvement Stage) เป็นขั้นตอนที่แจงวัตถุประสงค์สร้างความคุ้นเคย สร้างสัมพันธภาพ เริ่มต้นอภิปรายถึงความรู้สึกและพฤติกรรม

3. ขั้นการเปลี่ยนลักษณะของกลุ่ม (The Transition Stage) สมาชิกในกลุ่มจะตระหนักว่าจุดมุ่งหมายของกลุ่ม คือ การพัฒนาสถานการณ์ที่จะก่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3. ขั้นดำเนินงาน (The Working Stage) จุดมุ่งหมายสำคัญของขั้นนี้ คือ ให้สมาชิกได้เข้าใจปัญหาของตนเองอย่างชัดเจนและได้เรียนรู้วิธีที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาด้วยตนเองจากกลุ่ม เพื่อจะได้หาวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมต่อไป

4. ขั้นยุติกลุ่ม (The Ending Stage) การยุติกลุ่มขึ้นอยู่กับสมาชิกในกลุ่มจะพิจารณากันเอง สมาชิกบางคนอาจต้องการให้กลุ่มดำเนินต่อไป แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มจะต้องมีการสิ้นสุดในเวลาใดเวลาหนึ่ง และสมาชิกควรเป็นตัวของตัวเองพอที่จะแยกออกจากกลุ่มได้ และไม่รู้สึกผิดหวังที่ยังแก้ปัญหาไม่ได้ (สุวรรณทองบัวงาม, 2533)

ทักษะการดำเนินกลุ่มด้วยเทคนิคทางศิลปะ พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2525) ได้สรุปทักษะการดำเนินกลุ่มที่สำคัญไว้ดังนี้ คือ ทักษะการเริ่มต้นด้วยความอบอุ่นและเป็นกันเอง การตั้งคำถาม การเงี่ย การทบทวนประโยค การสรุป การสอบซัก การสะท้อนความรู้สึก โดยพยายามเน้นถึงความรู้สึกของสมาชิกมากกว่าด้านคำพูด จะช่วยให้

สมาชิกได้รับรู้และเข้าใจถึงความรู้สึกที่แท้จริงของตนเอง การตีความ การแนะนำ การแสดงความคิดเห็น การให้ความมั่นใจ การเผชิญหน้า การท้าทาย การไม่ยอมรับ และการฟัง

การแปลความหมายของภาพ เซลล์ อินซัน กล่าวถึง การแปลความหมายของภาพว่า จะต้องอาศัยหลักความรู้และวิธีการศึกษาหลายๆ อย่าง ประกอบกัน ซึ่งสามารถพิจารณาตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การจัดลำดับ (Sequence) ลำดับของการวาดภาพแสดงถึงแรงขับ การใช้กลไกทางจิต และการปรับตัว เช่น วาดภาพนาน แล้วเป้าหมายต่อการกระทำลดลงหรือเพิ่มขึ้น ถ้าลดลงแสดงว่ามีความเมื่อยล้าหรือแรงขับไม่มี ถ้าเพิ่มขึ้นแสดงว่าถูกกระตุ้นได้ง่าย เป็นต้น

2. ขนาด (Size) ขนาดของภาพจะบอกถึง Self - esteem ของผู้วาด หรือบอกถึงความพ้อฝัน เช่น เมื่อเปรียบเทียบกับหน้ากระดาษแล้ววาดภาพเล็กแสดงถึงความรู้สึกไม่มั่นใจต้องการแยกตัว ถ้าวาดภาพใหญ่แสดงถึงว่าเขา มองสิ่งแวดลอมรอบตัวว่า จำกัดเกินไป หรือวาดภาพใหญ่เกินหน้ากระดาษ หมายถึง การหาสิ่งชดเชยและพ้อฝัน

3. ความหนักเบาของเส้น (Pressure) แปลความหมายคล้ายกับขนาด เช่น เส้นหนักจะเป็นคนทำอะไรตามสบาย (Assertion) เส้นเบา หมายถึง การเก็บกดหรือมีพลังต่ำ

4. ความสั้นยาวของเส้น (Stroke) จะบอกถึงการควบคุมตัวเองและอารมณ์ เช่น ลากเส้นยาว (ไม่ค่อยยกมือ) หมายถึง ควบคุมตัวเองสูง ลากเส้นสั้นๆ (ยกมือบ่อย) หมายถึง ตื่นตันทันง่าย ลากเส้นตรง

หมายถึง เป็นคนเปิดเผย ลากเส้นโค้ง หมายถึง เจ้าอารมณ์ ค่อนข้างพึ่งพา ลากเส้นยาวๆ ตรงๆ หมายถึง วิตกกังวล และลากเส้นขาดๆ ไม่สม่ำเสมอ หมายถึง ขาดความมั่นใจ

5. รายละเอียดของภาพ (Detailing) จะบอกถึงการใช้กลไกป้องกันทางจิตและอารมณ์ เช่น มีรายละเอียดไม่สมบูรณ์แสดงถึงต้องการแยกตัวเอง มีรายละเอียดมากเกินไป แสดงถึง มีอารมณ์แปรปรวนหรือควบคุมตัวเองมากเกินไป

6. ความสมมาตร (Symmetry) วาดภาพขาดความสมมาตร แสดงถึง ขาดความมั่นใจ ถ้าวาดภาพโดยเน้นความสมมาตรมากๆ แสดงถึง ขาดความยืดหยุ่น เก็บกดและเน้นการใช้ความคิดมากเกินไป

7. การจัดวางภาพ (Placement) พิจารณาแนวตั้ง วาดภาพตรงกลางแสดงถึงเอาแต่ใจตัวเอง ออกนอกศูนย์กลาง แสดงถึง ควบคุมตัวเองไม่ได้ ชอบพึ่งพาผู้อื่น พิจารณาแนวราบ วาดห่างจากจุดกึ่งกลางออกไปทางขวา แสดงถึงอารมณ์มั่นคง รู้จักรังรอง สามารถควบคุมพฤติกรรมของตัวเองได้ วาดภาพทางซ้ายของกระดาษ แสดงถึง หุนหันพลันแล่น ทำอะไรตามอารมณ์

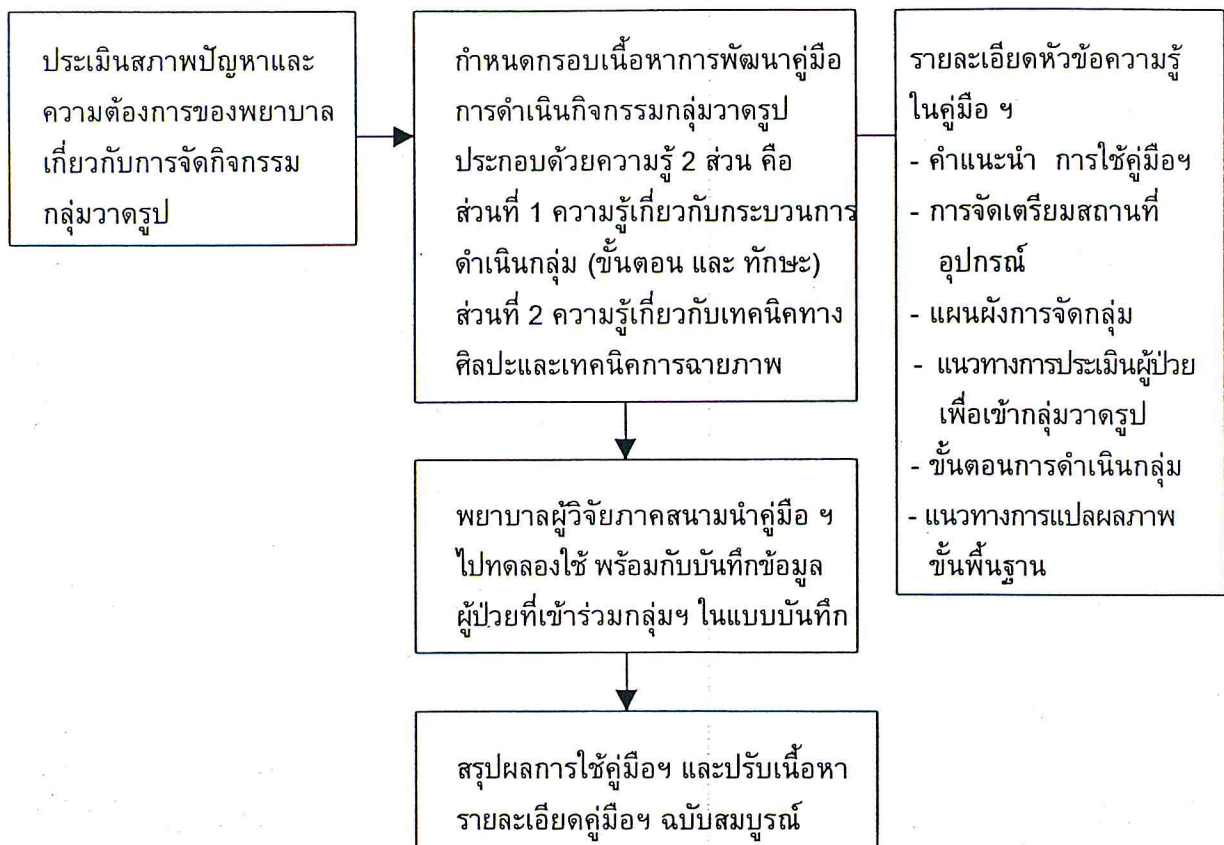
8. การเคลื่อนไหว (Motion) ภาพวาดที่มีการเคลื่อนไหวน้อย จะพบในผู้ที่มีเซาวิปัญญาต่ำ มีอาการทางจิต หรือมีอาการซึมเศร้า (เซลล์ อินซัน, 2536)

9. สี เครื่องักดี กำลังเสริม ได้อธิบายเรื่องความสัมพันธ์ของสีกับบุคลิกภาพ ว่า สีที่บุคคลเลือกใช้มากกว่าสีอื่นสามารถบ่งบอกถึงลักษณะบางอย่างที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพและพฤติกรรม

ส่วนตัวของบุคคล (เกรียงศักดิ์ กำลังเสริม, 2538) สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น ไม่พบมีผู้ที่ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มวาดรูปในผู้ป่วยจิตเวชมาก่อน แต่คณะผู้วิจัย คาดว่า การพัฒนาฝีมือการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูป สำหรับบุคลากร

พยาบาล จะเป็นการช่วยเพิ่มศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมวาดรูปให้แก่บุคลากรพยาบาล ซึ่งจะทำให้ผู้ป่วยได้รับการพยาบาลทางด้านจิตสังคมที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กรอบแนวคิดการพัฒนาฝีมือการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูป สำหรับบุคลากรพยาบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research & Development) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ คือ พยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลศรีธัญญา จำนวน 30 คน ผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาเป็น

ผู้ป่วยในของโรงพยาบาลศรีธัญญา โดยแบ่งตามระยะของการบำบัด คือ ระยะแรกรับ และ ระยะเร่งรัดบำบัด ตามเกณฑ์ที่กำหนด และมีคุณสมบัติตามแนวทางการประเมินที่กำหนดไว้ในคู่มือฯ ทั้งเพศชายและเพศหญิง มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ไม่จำกัด

สถานภาพ การศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวน 449 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสัมภาษณ์กลุ่ม / การสังเกต
2. แบบบันทึกข้อมูลการดำเนินกิจกรรม

กลุ่มวาดรูป

3. แบบบันทึกข้อมูลพยาบาลผู้วิจัยภาคสนาม

4. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ป่วยต่อการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มวาดรูป

5. คู่มือการดำเนินกลุ่มวาดรูป สำหรับบุคลากรพยาบาล ที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามองค์ประกอบ ที่ประเมินได้จากสภาพปัญหาการให้บริการพยาบาลด้วยกิจกรรมกลุ่มบำบัด และแบบบันทึกกลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. คณะผู้วิจัย ประเมินสภาพปัญหาการบริการ โดยการสังเกต สัมภาษณ์ พยาบาลจิตเวชที่ทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยที่รับไว้ในโรงพยาบาลศรีธัญญา และสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group interview) พยาบาลผู้วิจัยภาคสนาม เพื่อทราบรายละเอียดการดำเนินงาน สภาพปัญหาที่พบในปัจจุบัน และนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาคู่มือการจัดกิจกรรมกลุ่มวาดรูป

2. นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1. มากำหนดรูปแบบ เนื้อหา แนวทางการจัดกิจกรรมกลุ่มวาดรูป ร่วมกับพยาบาลที่ทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วย และพยาบาลผู้วิจัยภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้จัดทำเป็นคู่มือการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูป สำหรับพยาบาล ซึ่งเนื้อหา

ของคู่มือฯ ประกอบด้วย “คำแนะนำการใช้คู่มือฯ” “การจัดเตรียมสมาชิก สถานที่ อุปกรณ์” “แผนผังการจัดกลุ่ม” “แนวทางการประเมินผู้ป่วยเพื่อร่วมกิจกรรมกลุ่มวาดรูป” “ขั้นตอนการดำเนินกลุ่ม” “แนวทางการแปลผลภาพขั้นพื้นฐาน” และรูปแบบการบันทึกรายงานกลุ่มวาดรูป

3. คณะผู้วิจัยประชุมครั้งที่ 1 เพื่อทำความเข้าใจกับพยาบาลผู้วิจัยภาคสนาม ให้มีความเข้าใจวัตถุประสงค์ ขั้นตอน วิธีดำเนินการเก็บข้อมูลให้ถูกต้อง ตรงกัน

4. พยาบาลผู้วิจัยภาคสนามนำคู่มือฯ ไปทดลองใช้ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูปกับผู้ป่วยที่รับไว้ในโรงพยาบาลศรีธัญญา เป็นเวลา 2 สัปดาห์ พร้อมบันทึกข้อมูลตามแบบบันทึก และนำข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์การใช้คู่มือการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูป มาประชุมร่วมกับคณะผู้วิจัยครั้งที่ 2 เพื่อปรับรูปแบบ เนื้อหา ให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

5. พยาบาลผู้วิจัยภาคสนาม นำคู่มือการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูปไปใช้เก็บข้อมูลกับผู้ป่วย จำนวน 449 คน ที่มีคุณสมบัติตามแนวทางการประเมินในคู่มือฯ เป็นเวลา 1 เดือน พร้อมกับบันทึกการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูป ตามแบบบันทึก และตอบแบบสอบถามหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

6. คณะผู้วิจัยร่วมประชุมครั้งที่ 3 กับพยาบาลผู้วิจัยภาคสนามทุกคน เพื่อปรับรายละเอียด และสรุปคู่มือฯ ฉบับสมบูรณ์ ด้านความเหมาะสมของเนื้อหา รูปแบบการใช้งานสำหรับพยาบาลที่ทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยจิตเวช

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาคู่มือการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูป สำหรับบุคลากรพยาบาล มีดังนี้ สภาพปัญหาและความต้องการช่วยเหลือในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูป พบว่า พยาบาลผู้วิจัยภาคสนาม ร้อยละ 83.3 เป็น เพศหญิง ร้อยละ 16.7 เป็น เพศชาย ร้อยละ 40.7 มีอายุระหว่าง 40 ปี- 49 ปี ร้อยละ 56.7 เคยอบรมหลักสูตรการให้การปรึกษา ร้อยละ 80.0 เคยอบรมหลักสูตรสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช ร้อยละ 43.3 มีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 10 ปี - 19 ปี ร้อยละ 56.7 ไม่เคยมีประสบการณ์การดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูป และพยาบาลที่เคยดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูป ร้อยละ 66.7 มีความมั่นใจในการดำเนินกลุ่มวาดรูปในระดับปานกลาง ร้อยละ 20.0 มีความมั่นใจน้อย แต่พยาบาลร้อยละ 60.0 มีความคิดเห็นว่า กลุ่มวาดรูปมีส่วนช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเวช ปานกลาง ร้อยละ 23.3 มีความคิดเห็นว่ามีส่วนช่วยเหลือมาก และมีความคิดเห็นว่าคู่มือการทำกลุ่มวาดรูปมีความน่าสนใจในระดับ "มาก" และ "ปานกลาง" พบมีเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 40.0 และจากการสัมภาษณ์กลุ่มพยาบาลที่ทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วย พบว่าพยาบาลต้องการให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลทั้งทางด้าน

ร่างกาย จิตใจและสังคมเป็นอย่างดี โดยไม่มีโรคแทรกซ้อนเมื่อจำหน่ายกลับออกจากโรงพยาบาล ซึ่งวิธีการบำบัดทางด้านจิตสังคมที่จะทำให้ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้น วิธีการหนึ่งคือการบำบัดด้วยกิจกรรมกลุ่ม แต่ที่ผ่านมาพยาบาลดำเนินกิจกรรมกลุ่มบำบัดอย่างไม่มีความมั่นใจว่าทำได้ถูกต้องตามหลักการ เป็นการทำตามอย่างกันมาจากรุ่นพี่ที่มีประสบการณ์ แนวทางการบำบัดทางจิตสังคมแบบกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มวาดรูปยังไม่ชัดเจน ปัจจุบันพยาบาลดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูปโดยอาศัยหลักการเพียงเพื่อให้ผู้ป่วยได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และผู้ป่วยได้บอกว่า "เพราะอะไรถึงวาดภาพนั้นๆ ออกมา" ไม่ได้มุ่งเน้นให้ผู้ป่วยระบายความคับข้องใจโดยใช้ภาพเป็นสื่อกลาง ดังนั้นการพัฒนาคู่มือการทำกลุ่มวาดรูป น่าจะเป็นวิถีทางหนึ่งที่ทำให้พยาบาลสามารถดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูปได้อย่างมีความมั่นใจ และผู้ป่วยได้รับบริการบำบัดด้านจิตสังคมแบบกลุ่มที่ดี มีประสิทธิภาพ

คู่มือการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูป สำหรับบุคลากรพยาบาล มีขนาด ½ ของกระดาษ A4 โดยจัดทำเป็นบัตรสีตามหัวข้อความรู้จำนวน 13 บัตร เพื่อสะดวกต่อการใช้งาน ดังนี้

ลำดับ	สี	หัวข้อความรู้	สรุปรายละเอียด
1.	ฟ้าอมเขียว	ปกหน้า	ชื่อคู่มือ ฯ / หน่วยงานที่จัดพิมพ์ / ปีที่จัดพิมพ์
2.	เขียวอ่อน	คำนำ	สภาพปัญหา / เหตุผลที่ต้องพัฒนาคู่มือ ฯ
3.	ครีม	คำแนะนำการใช้คู่มือการทำกลุ่มวาดรูป	วัตถุประสงค์ของคู่มือ ฯ / ลักษณะของคู่มือ ฯ / วิธีการใช้คู่มือ ฯ
4.	เหลืองเข้ม	Index Card	รายละเอียดหัวข้อความรู้ในคู่มือ ฯ
5.	เขียวเข้ม	การจัดเตรียมสถานที่ อุปกรณ์	สถานที่ / การเลือกสมาชิก / ระยะเวลาที่ใช้ในการทำกลุ่ม / อุปกรณ์
6.	ม่วงอ่อน	แผนผังการจัดกลุ่ม	แผนผังการวางเก้าอี้ / กระดานไวท์บอร์ด / โต๊ะวางอุปกรณ์การวาดรูป

ลำดับ	สี	หัวข้อความรู้	สรุปรายละเอียด
7.	ฟ้าหม่น	แนวทางการประเมินผู้ป่วยเพื่อเข้าร่วมกลุ่มวาดรูป	องค์ประกอบที่ควรประเมิน / วิธีการประเมิน
8.	ฟ้าอ่อน	ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูป	การทักทาย / การบอกวัตถุประสงค์ / การแนะนำสมาชิก / การนำเข้าสู่กลุ่ม / การอภิปรายภาพ / การปิดกลุ่ม
9.	ชมพู	แนวทางการแปลผลภาพขั้นพื้นฐาน	ปัจจัยที่ควรคำนึงในการแปลผลภาพ / สิ่งที่พยาบาลควรทราบเกี่ยวกับวิธีการแปลภาพเบื้องต้น เช่น ตำแหน่งภาพ ลักษณะรูปที่วาด ฯลฯ
11.	ฟ้าอมเขียว	ปกหลัง	ความคิดเห็นของพยาบาลผู้วิจัยภาคสนามหลังจากใช้คู่มือการทำกลุ่มวาดรูป

เมื่อนำคู่มือฯ ไปทดลองใช้ พยาบาลผู้วิจัยภาคสนามได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรายละเอียดในเนื้อหาคู่มือฯ ว่า ควรมียละเอียดในหัวข้อแนวทางการแปลผลภาพเบื้องต้นเพิ่มเติม เกี่ยวกับการประเมินสภาวะอาการจากการสังเกตรูปภาพที่ผู้ป่วยวาด การแปลผลภาพสัตว์ต่างๆ ที่ผู้ป่วยวาด ฯลฯ ทั้งนี้คณะวิจัยได้นำไปจัดทำรายละเอียดเพิ่มเติมให้แล้วในคู่มือฯ ซึ่งพยาบาลผู้วิจัยภาคสนามได้สรุปลักษณะคู่มือการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูป ดังนี้ คือ มีขนาด ½ ของกระดาษ A4 จัดพิมพ์ด้วยกระดาษที่มีความหนา มีลักษณะเหมือนกับบัตรที่เย็บรวมเล่มไว้ แบ่งเป็นสีตามหัวข้อในเนื้อหา รายละเอียดของคู่มือฯ

หลังการใช้คู่มือการทำกิจกรรมกลุ่มวาดรูป พยาบาล ร้อยละ 63.0 มีความเห็นว่า กลุ่มวาดรูป มีส่วนช่วยในการบำบัดรักษามาก ร้อยละ 48.1 มีความมั่นใจในการทำกลุ่มวาดรูป ปานกลาง ร้อยละ

44.4 มีความมั่นใจมาก และร้อยละ 7.4 มีความมั่นใจมากที่สุด ร้อยละ 70.4 ต้องการการติดตามนิเทศ ร้อยละ 66.7 มีความคิดเห็นว่าจะได้รับประโยชน์จากคู่มือฯ มาก ร้อยละ 51.9 มีความคิดเห็นว่าเป็นที่ทรงงานกลุ่มวาดรูปมีความสะดวกปานกลาง ร้อยละ 40.7 มีความสะดวกมาก ร้อยละ 7.4 มีความสะดวกมากที่สุด

ประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาคู่มือฯ พบว่า พยาบาล ร้อยละ 63.0 ได้รับประโยชน์จากคำแนะนำการใช้คู่มือฯ มาก ร้อยละ 69.2 ได้รับประโยชน์จากการใช้สารบัญ ในระดับมาก ร้อยละ 59.3 ได้รับประโยชน์จากหัวข้อการจัดเตรียมสมาชิก สถานที่ อุปกรณ์ ในระดับ มาก ร้อยละ 63.0 ได้รับประโยชน์จากแผนผังการจัดกลุ่มมาก ร้อยละ 48.1 ได้รับประโยชน์จากแนวทางการประเมินผู้ป่วยเพื่อเข้าร่วมกลุ่ม ปานกลาง ร้อยละ 44.4 ได้รับประโยชน์จากขั้นตอนการดำเนินกลุ่ม ในระดับ มาก ร้อยละ 63.0 ได้

รับประโยชน์จากแนวทางการแปลผลภาพขั้นพื้นฐาน ปานกลาง ร้อยละ 22.2 ได้รับประโยชน์มาก (ตารางที่ 1)

นอกจากนี้ยังพบว่า หลังจากการใช้คู่มือฯ พยาบาลได้เรียนรู้ว่า การทำกลุ่มบำบัดต่างๆ ให้ดี นอกจากการมีสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบอื่นๆ ที่ดีแล้ว พยาบาลจะต้องมีความพร้อมทั้งทางร่างกาย

และอารมณ์ จึงจะทำให้กลุ่มดำเนินไปได้ด้วยดี สำหรับประสบการณ์ที่ได้รับจากการใช้คู่มือการดำเนินกลุ่มวาดรูป คือ ทำให้มีแนวทางการดำเนินกลุ่มที่ง่าย และชัดเจนกว่าที่เคยทำมา และสังเกตเห็นพฤติกรรมแสดงออกของผู้ป่วยจากการเข้ากลุ่มฯ ช่วยให้ประเมินอาการของผู้ป่วยได้ง่ายขึ้น

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละ ของพยาบาลผู้วิจัยภาคสนาม จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาคู่มือฯ (N=27 คน)

เนื้อหาคู่มือฯ	ระดับความคิดเห็น											
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		รวม	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. คำแนะนำการใช้คู่มือฯ	3	11.1	17	63.0	7	25.9	-	-	-	-	27	100.0
2. สารบัญ	1	3.8	18	69.2	7	26.9	-	-	-	-	26	100.0
3. การจัดเตรียมสถานที่อุปกรณ์	1	3.7	16	59.3	10	37.0	-	-	-	-	27	100.0
4. แผนผังการจัดกลุ่ม	2	7.4	17	63.0	8	29.6	-	-	-	-	27	100.0
5. แนวทางการประเมินผู้ป่วยเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มฯ	1	3.7	12	44.4	13	48.1	1	3.7	-	-	27	100.0
6. ขั้นตอนการดำเนินกลุ่ม	3	11.1	12	44.4	12	44.4	-	-	-	-	27	100.0
7. แนวทางการแปลผลภาพขั้นพื้นฐาน	1	3.7	6	22.2	17	63.0	3	11.1	-	-	27	100.0

2. ผลการใช้คู่มือการจัดและดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูปของพยาบาลผู้วิจัยภาคสนาม พบว่า ผู้ป่วยที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มวาดรูปเป็นเพศชาย ร้อยละ 53.2 เพศหญิง ร้อยละ 46.8 อายุระหว่าง 21 ปี-30 ปี ร้อยละ 34.7 จบการศึกษาระดับ

ประถมศึกษา ร้อยละ 45.9 ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 55.7 ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นจิตเภท พฤติกรรมแบบจิตเภทและความหลงผิด (F20 - F29) ร้อยละ 84.2 ระยะเวลาที่เข้ารับการรักษาในครั้งนี้อยู่ระหว่าง 1 วัน - 1 เดือน ร้อยละ 50.8 มากกว่า 1

เดือน – 3 เดือน ร้อยละ 26.9 มากกว่า 3 เดือน – 1 ปี ร้อยละ 9.4 มากกว่า 1 ปี – 5 ปี ร้อยละ 8.2 มากกว่า 5 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 4.7 ผู้ป่วยจิตเวช ร้อยละ 53.2 ไม่เคยเข้ากลุ่มวาดรูปมาก่อน ร้อยละ 61.2 วาดชนิดริมหอบกระดานดำด้านหนึ่ง ซึ่งบ่งบอกถึงว่าเป็นกลุ่มที่มีความรู้สึกไม่มั่นคงและแยกตัวเอง ร้อยละ 12.7 วาดรูปเล็กกลางหน้ากระดาษ ซึ่งบ่งบอกถึงความต้องการมีอำนาจเหนือผู้อื่นแต่ไม่มีความสามารถหรือศักยภาพพอที่จะแสดงควมมีอำนาจ ร้อยละ 10.9 วาดบริเวณส่วนที่ 1 ต่อส่วนที่ 2 บ่งบอกถึงการวางภาพตามปกติ ร้อยละ 8.0 วาดรูปใหญ่กลางหน้ากระดาษ บ่งบอกถึงความต้องการมีอำนาจเหนือผู้อื่น ยึดความต้องการของตนเองเป็นศูนย์กลาง และ ร้อยละ 7.2 เป็นภาพที่วาดตามบริเวณต่างๆ เนื่องจากผู้ป่วยออกมาวาดภาพที่หลังคนอื่น ร้อยละ 30.5 วาดรูปธรรมชาติ ร้อยละ 28.3 วาดรูปพืช ร้อยละ 20.5 วาดรูปสิ่งของ

ร้อยละ 7.3 วาดรูปคน ผู้ป่วยร้อยละ 87.1 ใช้ระดับสีอ่อนในการวาดรูป ร้อยละ 11.8 ใช้ระดับสีเข้ม ร้อยละ 1.1 ไม่ระบายสี

ความคิดเห็นของผู้ป่วยเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มวาดรูป ร้อยละ 35.2 มีความคิดเห็นว่าการใช้เวลาในการทำกลุ่มมีความเหมาะสมปานกลาง ร้อยละ 34.1 มีความเหมาะสมมาก และร้อยละ 26.6 มีความเหมาะสมมากที่สุด ร้อยละ 38.2 รู้สึกมีกำลังใจต่อสู้กับสิ่งต่างๆ มาก ร้อยละ 47.6 รู้สึกว่าการได้เข้ากลุ่มทำให้ตนเองมีคุณค่ามากที่สุด ร้อยละ 43.5 ได้เรียนรู้และรับประโยชน์จากการเข้ากลุ่มมาก ร้อยละ 32.9 ได้เรียนรู้และรับประโยชน์จากการเข้ากลุ่มมากที่สุด ร้อยละ 38.8 มีความคิดเห็นว่าการได้เข้ากลุ่มทำให้ได้พูด/ระบายความในใจมาก ร้อยละ 31.7 มีความคิดเห็นว่าการได้เข้ากลุ่มทำให้ได้พูด/ระบายความในใจมากที่สุด (ตารางที่ 2) และ ผู้ป่วยร้อยละ 85.1 ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มวาดรูปครั้งต่อไป

ตารางที่ 2 จำนวน ร้อยละ ของผู้ป่วยจิตเวช จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มวาดรูป

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มวาดรูป	ระดับความคิดเห็น											
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		รวม	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. ความเหมาะสมของระยะเวลาในการทำกลุ่ม	117	26.6	150	34.1	155	35.2	13	3.0	5	1.1	440	100.0
2. การเข้ากลุ่มทำให้มีกำลังใจต่อสู้กับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น	128	29.0	169	38.2	128	29.0	13	2.9	4	0.9	442	100.0
3. การเข้ากลุ่มทำให้รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า	210	47.6	85	19.3	71	16.1	44	10.0	31	7.0	441	100.0

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม วาดรูป	ระดับความคิดเห็น											
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		รวม	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
4. ได้เรียนรู้และรับประโยชน์จากการเข้ากลุ่ม	145	32.9	192	43.5	83	18.8	16	3.6	5	1.1	441	100.0
5. การได้เข้ากลุ่มทำให้ได้พูด/ระบายความในใจ	140	31.7	171	38.8	107	24.3	17	3.8	6	1.4	441	100.0

อภิปรายผล

จากการสัมภาษณ์พยาบาล พบว่า “ที่ผ่านมาพยาบาลจัดและดำเนินกลุ่มบำบัดอย่างไม่มีความมั่นใจว่าทำได้ถูกต้องตามหลักการ” และ พยาบาลผู้วิจัยภาคสนาม ร้อยละ 56.7 ไม่เคยจัดกิจกรรมกลุ่มวาดรูป และก่อนการใช้คู่มือฯ พยาบาลมีความมั่นใจในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มอยู่ในระดับ น้อย – ปานกลางทั้งนี้อาจเนื่องจาก พยาบาลไม่มีความมั่นใจในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มเหล่านี้ เพราะต้องอาศัยองค์ความรู้ ทฤษฎีการบำบัดทางจิตวิทยา จิตเวชศาสตร์ ฯลฯ แต่หลังจากการได้นำคู่มือฯ ไปทดลองใช้ พยาบาลมีความมั่นใจอยู่ในระดับปานกลาง – มาก และร้อยละ 70.4 ต้องการการติดตามนิเทศ แสดงให้เห็นว่า โดยรวมคู่มือฯ มีส่วนช่วยให้พยาบาลมีความมั่นใจในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มฯ มากขึ้น แต่ขณะเดียวกันความมั่นใจจะมีมากขึ้นก็ต้องอาศัยการติดตามนิเทศร่วมด้วย

ประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาคู่มือฯ จะเห็นได้ว่า พยาบาลผู้วิจัยภาคสนาม ส่วนมาก มีความคิดเห็น ว่า ได้รับประโยชน์จากหัวข้อความรู้แนวทางการแปลผลภาพขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 63.0 ทั้งนี้เนื่องจาก ประการแรก คู่มือฯ ฉบับร่างที่ใช้

ทดลองใช้ คณะวิจัยไม่ได้เขียนรายละเอียดเกี่ยวกับการประเมินสภาวะอาการจากการสังเกตภาพที่ผู้ป่วยวาดลงไป แต่ได้จัดพิมพ์เพิ่มเติมให้หลังจากได้สรุปเนื้อหา คู่มือฯ ฉบับสมบูรณ์ ประการที่สอง จากการสังเกตของคณะผู้วิจัย พบว่า พยาบาลส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นที่การแปลภาพที่ผู้ป่วยวาดออกมา ไม่พยายามที่จะใช้ภาพเป็นสื่อกลางในการพูดคุยเพื่อให้ผู้ป่วยได้ระบายความทุกข์ ความคับข้องใจ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก พยาบาลเคยชินกับวิธีการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูปแบบเดิมที่ให้ผู้ป่วยนั่งวาดภาพของตนเองในกระดาษวาดเขียนแผ่นเล็ก ทำให้พยาบาลไม่สามารถเห็นความเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาพที่วาดกับพฤติกรรมของผู้ป่วยที่แสดงออกมา ดังนั้นเมื่อปรับเปลี่ยนมาทำกลุ่มวาดรูปในลักษณะที่ต้องมีการพิจารณาปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องขณะดำเนินกลุ่ม เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมได้ขณะนั้นมาพูดคุยขณะทำกลุ่ม จึงอาจทำให้พยาบาลไม่คุ้นเคย

อย่างไรก็ตามหลังจากการใช้คู่มือการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูป พบว่า พยาบาลได้รับประสบการณ์จากการใช้คู่มือฯ คือ ทำให้มีแนวทางการดำเนินกลุ่มฯ ที่ง่ายและชัดเจน สังเกตเห็นพฤติกรรม การแสดงออกของผู้ป่วยจากการเข้ากลุ่ม ช่วยให้ประเมิน

อาการของผู้ป่วยได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคู่มือการดำเนินกลุ่มวาดรูป ได้ประยุกต์ใช้แนวทางขั้นตอนการดำเนินกลุ่มด้วยเทคนิคทางศิลปะตามทฤษฎีของมาร์เลอร์ (อ้างใน สุวรรณ ทองบัวงาม, 2533) และพยาบาลเองก็มีประสบการณ์ในการดำเนินกลุ่มกิจกรรมบำบัดอื่นๆ กับผู้ป่วยจิตเวชมาก่อนแล้ว จึงทำให้สามารถใช้คู่มือฯ ได้ง่ายขึ้น

ผู้ป่วยที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มวาดรูป ร้อยละ 34.7 มีอายุระหว่าง 21 – 30 ปี และ ร้อยละ 1.6 มีอายุ 60 ปีขึ้นไป แสดงให้เห็นว่า การใช้ภาพเป็นสื่อกลางในการทำกลุ่มบำบัดเพื่อให้ผู้ป่วยได้ระบายความรู้สึกที่มีอยู่ในใจ อาจไม่เหมาะสมกับผู้ป่วยที่มีอายุมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุมักจะมีปัญหาเกี่ยวกับการมองเห็นและความสนใจของวัยเกี่ยวกับกิจกรรมการวาดภาพในวัยนี้จะมีน้อยกว่าวัยอื่นๆ และจากการวาดภาพในกลุ่มฯ ผู้ป่วยส่วนใหญ่ร้อยละ 61.2 วาดภาพชนิดริมขอบกระดาษด้านใดด้านหนึ่ง (กรณีที่ออกมาวาดภาพคนแรกๆ) ซึ่งบ่งบอกว่า เป็นกลุ่มที่มีความรู้สึกไม่มั่นคงและแยกตัวเอง พยาบาลได้ใช้การพูดคุยในกลุ่มตามแนวทางในคู่มือฯ เพื่อให้ผู้ป่วยได้ระบายความรู้สึก ก็ได้ผลเป็นที่พอใจ เพราะผู้ป่วยได้แสดงความคิดเห็นว่า การเข้ากลุ่มทำให้ได้พูดระบายความรู้สึกในใจ มาก – มากที่สุด ตรงกับที่ พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา ได้กล่าวไว้ว่า การเน้นความรู้สึกของสมาชิกมากกว่าคำพูด จะช่วยให้สมาชิกได้รับรู้และเข้าใจถึงความรู้สึกที่แท้จริงของตนเอง และสามารถแสดงความรู้สึกของตนเองออกมาด้วยวาจา โดยปราศจากความวิตกกังวล (เชลล อินชัน, 2536)

ข้อเสนอแนะ

การอบรมเพื่อชี้แจงการใช้คู่มือการดำเนินกลุ่มกิจกรรมกลุ่มวาดรูป ใช้เวลาในการอธิบายเพื่อทำความเข้าใจ กรอบแนวคิด เนื้อหารายละเอียดของคู่มือฯ และการนำไปใช้ จะใช้เวลาในการอธิบายประมาณ 3 ชั่วโมง พยาบาลจะเรียนรู้ด้านเนื้อหาจากคู่มือฯ และมีประสบการณ์ได้ เมื่อพยาบาลนำคู่มือฯ นี้ไปปฏิบัติจริง ดังนั้นจึงเป็นการพัฒนาบุคลากรพยาบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพยาบาลด้านจิตสังคมแบบกลุ่มที่ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

การวิจัยที่ควรดำเนินการต่อไป

- ควรมีการขยายผลการใช้คู่มือการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวาดรูป ให้กับพยาบาลทุกคนในโรงพยาบาลศรีธัญญา และโรงพยาบาลจิตเวชในสังกัดกรมสุขภาพจิตได้นำไปปฏิบัติ โดยมีระบบการประเมินผล และปรับเนื้อหาให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น
- ควรมีการพัฒนาคู่มือการดำเนินกิจกรรมกลุ่มบำบัดอื่นๆ เพื่อให้ในการพยาบาลด้านจิตสังคมแบบกลุ่ม สำหรับผู้ป่วยจิตเวชต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้อำนวยการ หัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล โรงพยาบาลศรีธัญญา ที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างดี ขอขอบคุณ นายเชลล อินชัน นางขวัญทิพย์ สุขมานักจิตวิทยา โรงพยาบาลศรีธัญญา และนางวนิดา ชนินทยุทวงศ์ นักจิตวิทยา สำนักพัฒนาสุขภาพจิตที่เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ รวมทั้งสภาการพยาบาล

ที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปี 2541 จำนวน 17,000 บาท และกรุณามอบหมายให้ รศ.ดร.จินตนา ยูนิพันธุ์ มาเป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัยครั้งนี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ กำลังสินเสริม. พลังแห่งสีสัน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ด ยูเคชั่น , 2538.
- Rabin, A.I. Projective Methods ; An Historical Introduction. **Projective Techniques in Personality Assessment**. 8 th. Ed. Springer Publishing Company: New York,1968.
- สมสมร ภูประกร. การศึกษาขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- สุวรรณ ทองบัวงาม. ผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีของโรเจอร์เพื่อลดความวิตกกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร , 2533.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. ทฤษฎีและเทคนิคทางการให้คำปรึกษา . พิมพ์ครั้งที่ 1 . กรุงเทพมหานคร : พัทธอักษร , 2525.
- เชลง อินขัน. กลุ่มจิตบำบัด. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : โรงพยาบาลศรีธัญญา กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2536 .